

Dokonując rozporządzenia własnym majątkiem wśród osób najbliższych, zwłaszcza, jeżeli w jego skład wchodzi nieruchomości, często zadajemy sobie pytanie, która z przewidzianych prawem form może być najkorzystniejsza, także w odniesieniu do przyszłego postępowania spadkowego. Spadkodawcy jeszcze za życia często chcą uregulować te kwestie, nie zdając sobie jednak sprawy, jakie konsekwencje niosą za sobą poszczególne formy rozporządzenia majątkiem. W grę może wchodzić m.in. testament, darowizna oraz umowa dożywocia - wszystkie te formy są właściwe, a ich wybór powinien zależeć od osobistej sytuacji rodzinnej osoby, która tym majątkiem rozporządza. Należy zadać sobie kilka kluczowych pytań - czy chcemy rozporządzić majątkiem za życia, czy na wypadek śmierci? Czy istotna jest dla nas kwestia kosztów z tym związanych? Czy chcemy zabezpieczyć nie tylko osobę, która otrzyma od nas składnik/i majątku, czy także siebie? Czy rodzina jest na tyle skonfliktowana, by wystąpić po naszej śmierci z roszczeniem o zachowek od osób, które dziedziczyły po nas majątek?

W niniejszym opracowaniu przedstawione zostały kluczowe podobieństwa i różnice pomiędzy najpowszechniejszymi formami dysponowania majątkiem, jak również opisano możliwość zrzeczenia się dziedziczenia przez przyszłego spadkobiercę. Zwrócona została uwaga na kwestie, które mogą być istotne przy podejmowaniu decyzji o wyborze formy rozporządzenia majątkiem. Jeżeli chcemy rozporządzić majątkiem na wypadek śmierci, rozwiązaniem jest jedno - testament. Z kolei przy chęci rozporządzenia nim jeszcze za życia można rozważyć kwestię darowizny (którą można zabezpieczyć służebnością mieszkania, lecz darowizna taka może być uwzględniona przy obliczaniu ewentualnego zachowku po śmierci darczyńcy) oraz dożywocia (które ze swej natury zabezpiecza zbywcę, a jednocześnie nie jest uwzględniane przy obliczaniu ewentualnego zachowku). Jeżeli przyszły spadkobierca ustawy nie chce dziedziczyć lub sytuacja rodzinna tego wymaga, już za życia spadkodawcy można zawrzeć stosowną umowę o zrzeczenie się dziedziczenia.

WYBRANE FORMY ROZPORZĄDZANIA MAJĄTKIEM WŚRÓD CZŁONKÓW RODZINY

STOWARZYSZENIE

O | P | P | E | N

Obywatel Prawo Pomoc Edukacja Nowatorstwo

Zadanie publiczne finansowane ze środków
otrzymanych od powiatu nyskiego

UMOWA O ZRZECZENIE SIĘ DZIEDZICZENIA

Istnieje także możliwość zrzeczenia się dziedziczenia przez przyszłego spadkobiercę ustawowego. Taką umowę sporządza się za życia spadkodawcy - wymagana jest forma aktu notarialnego. Stronami umowy jest przyszły spadkodawca oraz zrzekający się. Taka umowa pozbawia przyszłego spadkobiercę prawa do zachowku. Co istotne - w przeciwieństwie do odrzucenia spadku już po śmierci spadkodawcy - umowa o zrzeczenie się dziedziczenia obejmuje także zstępnych zrzekającego się, czyli razem ze zrzekającym się traktowani są tak, jakby nie dożyli otwarcia spadku, czyli śmierci spadkodawcy.

Należy pamiętać, że taka umowa dotyczy tylko spadkobierców ustawowych - jeżeli zatem spadkodawca sporządził testament, w którym powołał do spadku zrzekającego się, wówczas zrzekający się dziedziczy na podstawie testamentu. Jeśli natomiast nie chce przyjąć spadku, może złożyć (zgodnie z ogólnymi zasadami) w terminie 6 miesięcy stosowne oświadczenie o odrzuceniu spadku. Takie oświadczenie jednak nie odnosi skutku do jego zstępnych, więc jeśli nie chcą oni przyjąć spadku, wówczas także muszą złożyć oświadczenie o odrzuceniu spadku.

Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia może zostać uchylona umową sporządzoną w formie aktu notarialnego, między tym, kto zrzekł się dziedziczenia, a tym, po kim się dziedziczenia zrzeczono

TESTAMENT

- forma rozporządzenia majątkiem na wypadek śmierci
- podstawowe powszechne formy: spisany własnoręcznie (musi być opatrzony datą, inaczej jest nieważny), w formie aktu notarialnego u notariusza,
- rozporządzenia majątkiem zawarte w testamencie dochodzą do skutku z chwilą śmierci spadkodawcy
- spadkobiercy muszą przeprowadzić postępowanie spadkowe (w sądzie lub przed notariuszem)
- w przypadku pominięcia w testamencie części spadkobierców, przysługuje im roszczenie o zachówek, który stanowi ułamek wartości udziału spadkowego, który przypadłby uprawnionemu do zachowku, gdyby spadkodawca w testamencie nie zapisał majątku komuś innemu
- zachówek przysługuje tylko najbliższej rodzinie spadkodawcy (zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy), którzy dziedziczyliby zgodnie z ustawą, gdyby nie testament
- wysokość zachowku wynosi $\frac{1}{2}$ wartości udziału spadkowego, który przypadłby danej osobie, gdyby dziedziczyła zgodnie z ustawą oraz $\frac{2}{3}$ wartości udziału spadkowego, jeżeli uprawniony do zachowku jest małoletni albo trwale niezdolny do pracy
- przedawnienie roszczenia o zachówek wynosi 5 lat od chwili otwarcia spadku, czyli śmierci spadkodawcy
- przy obliczaniu zachowku uwzględnia się darowizny uczynione przez spadkodawcę (oprócz drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż 10 laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku
- najbliższa rodzina (tzw. grupa zerowa - małżonek, zstępni, wstępni, pasierbowie, rodzeństwo, ojczym, macocha) jest zwolniona od zapłaty podatku od spadków, pod warunkiem złożenia w ciągu 6 miesięcy odpowiedniego formularza do Urzędu Skarbowego

DAROWIZNA

- forma nieodpłatnego rozporządzenia majątkiem za życia darczyńcy
- właściwą formą jest akt notarialny sporządzony u notariusza
- rozporządzenia majątkiem dokonane umową darowizny dochodzą do skutku z chwilą podpisania umowy
- celem zabezpieczenia interesów darczyńcy, który dokonuje darowizny nieruchomości, często spotykane jest ustanowienie służebności mieszkania w zamian za darowiznę tej nieruchomości, polegającą na dożywotnim prawie do korzystania z darowanej nieruchomości (lub jej części)
- istnieje możliwość odwołania darowizny już wykonanej w przypadku rażącej niewdzięczności obdarowanego - darczyńca może tego dokonać w terminie roku od dnia dowiedzenia się o rażącej niewdzięczności obdarowanego
- darowizny dokonane przez przyszłego spadkodawcę mogą być uwzględnione przy obliczaniu zachowku (oprócz drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż 10 laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku)
- najbliższa rodzina (tzw. grupa zerowa - małżonek, zstępni, wstępni, pasierbowie, rodzeństwo, ojczym, macocha) jest zwolniona od zapłaty podatku od spadków, pod warunkiem złożenia w ciągu 6 miesięcy odpowiedniego formularza do Urzędu Skarbowego

DOŻYWCIE

- forma rozporządzenia majątkiem za życia zbywającego
- polega na przeniesieniu własności nieruchomości na rzecz nabywcy, w zamian za zapewnienie zbywcy dożywotniego utrzymania (dożywocie)
- dożywocie obejmuje przyjęcie zbywcy jako domownika, dostarczanie mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnienie odpowiedniej pomocy i pielęgnowania w chorobie oraz sprawienie własnym kosztem przez nabywcę pogrzeb odpowiadający miejscowym zwyczajom
- formą właściwą dla umowy dożywocia jest akt notarialny sporządzony u notariusza
- w przypadku ewentualnego konfliktu między stronami umowy dożywocia, na żądanie jednej z nich sąd może zamienić uprawnienia wynikające z tej umowy na dożywotnią rentę (także w przypadku zbycia otrzymanej nieruchomości przez nabywcę)
- umowa ta jest opodatkowana podatkiem od czynności cywilnoprawnych w wysokości 2% wartości rynkowej nieruchomości, bez względu na stopień pokrewieństwa między zbywcą a nabywcą (brak zwolnienia dla zerowej grupy podatkowej)
- dożywocie, w przeciwieństwie do darowizny, nie jest uwzględniane przy obliczaniu ewentualnego zachowku

